

MITURI PLUVIALE ROMÂNEȘTI ÎN CONTEXT UNIVERSAL (Balauri, nori, divinități ale furtunii, solomonari, sfinți și eroi dracontoctoni)

Silvia CIUBOTARU*

Abstract

This study presents several Romanian pluvial myths in relation to similar motifs of the world mythology. The first part follows the characteristics and functions of clouds-carrying and precipitation-distributing serpent-like dragons. In legends and fairytales, these ophidian monsters watch over the most important sources of potable water.

Saint Elijah, a worthy follower of old storm gods and mainly of Gebeleis, god of the Dacians and Getae, is thoroughly analyzed. Many attributes of this saint of atmospheric violence are found in numerous Eurasian and Amerindian sky deities.

Attendants of Saint Elijah, the *solomonari* (weather witches in Romanian mythology) are magicians of an archaic type, formed in a mysterious underground school. They can tame serpent-like dragons and start heavy rains or hailstones. Ordinary people in appearance, the *solomonari*, just like the *cloud nymphs*, have paranormal powers, being able to conduct the elements while being in trance.

The last part of this paper deals with the theme of the *hero related to underground dragons* as the saviour of mankind and founder of civilizations. The prototype of this knight who risks his life in order to abolish the teratologic danger is Saint George. In his iconography, the Christian ideal of expelling the diabolic evil, symbolized by the ophidian, intertwines with the one of the ploughman, who works his land every spring, dissipating the sterile wintry inertia.

Keywords: serpent-like dragons, dragons, storm gods, heroes related to underground dragons, rain demons, cloud nymph.

Cuvinte-cheie: balauri, dragoni, divinități ale furtunii, eroi dracontoctoni, planetnici, vâlva norilor.

Mitologia agrară românească a acordat un spațiu larg demonologiei implicate în circulația apei în natură, de la sursele potrivite irigării ogorului și până la fenomenele atmosferice legate de ploile cu *mană* necesare semănăturilor. Purtători de nori, divinități ale furtunii și omorători de balauri au fost eroii magiei albe și negre, precum și ai eresurilor populare.

* Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași – România.

Balaurii îi putem urmări încă înainte de reprezentările dacice ale *draconului*, dar acesta este momentul în care devin un simbol frecvent în tezaurele de sculpturi antice de la Tomis, ca șarpele Glicon, sau pe tabletele Cavalerilor danubieni și pe bijuteriile de argint din perioada preromană (brățări, lanțuri-colier, *torques-uri*¹), ca monștri cu bot de mamifer și coamă ondulată.

Conducător al norilor în furtună ori al umidității terestre, *Hala (Ala)* din credințele populare balcanice (românești, bulgare, sârbe, turcești) s-a ivit din șarpele care a trăit o sută de ani. Unii cercetători presupun că denumirea aceasta provine din grecescul *Χαλαζα* = „grindină”. Alții nu exclud nici influența termenului turcesc *balc* = „șarpe”. Nu știm în ce măsură cuvântul românesc *balaur* se înrudește cu mai sus-evocatele denumiri. Cert este doar că, în mitologia noastră, balaurul s-a detașat întotdeauna de inițial sinonimul *dracon (dragon)*, care a evoluat în sfera demonismului creștin ca o încarnare a răului absolut.

Aceeași transformare se poate observa în decursul Evului Mediu apusean. Într-un document francez din secolul al XIII-lea, comunicat de Jacques Le Goff, putem surprinde transformarea monștrilor ofidieni din arhaicele eresuri în diavoliile obsesiilor medievale. La început, demonii bântuiau aceleași locuri ca și predecesorii lor: „În regiunea Ronului, sub stânca pe care este așezat castelul din Tarascon, unde, pe vremea Sfintei Marta se ascundea un șarpe numit *balaur*, pot fi văzuți și pot fi auziți vorbind *draci*, sub formă de năluci, în nopțile cu lună plină”². O altă consemnare din *Minunile din Dauphiné*, adunate de Gervais de Tilbury, specifică: „Dracii locuiesc în gropile din albia râurilor”³.

Trebuie să facem de la început o distincție clară, în contextul folclorului românesc, între *balaur* și *zmeu*. Confuzia care s-a ivit adesea pornește de la sinonimia dintre *balaur* – cuvânt de sorginte balcanică (de comparat cu albanezul *bolli* și sârbul *blavor*) – și vechi-slavul *zmâi*, care însemna, la origine, tot „șarpe”. Alți termeni românești de pe ambele maluri ale Dunării, prezenți și la bulgari, croați, macedoneni și sârbi, *ală*, *ajdaia*, *ajder*, *bală* și *hală*, însă au și înțelesul de grindină, calamitate, uragan⁴.

¹ Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 138.

² Jacques Le Goff, *Imaginarul medieval. Eseuri*. Traducere și note de Marina Rădulescu, București, Editura Meridiane, 1991, p. 92.

³ *Ibidem*.

⁴ Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, București, Editura Academiei Române, 1982, p. 60.

Balaurii sunt ofidieni cu trei, șapte, douăsprezece capete sau mai multe, cu aripi de liliac și cu labe, care se pun în fruntea norilor când vine furtuna. Aceste caracteristici sunt evidente și în cazul făpturii desemnate, în italiană, *dragone*, „animale favoloso che si suole rappresentare in forma di serpente, colle ali e co piedi”⁵. Același cuvânt mai înseamnă un anumit tip de tempesta: „Spezie di *procella* o di *burasca*, che formasi da un turbine d’acqua, il quale s’innalza sul mare fino alle nubi, e che parche bolla”⁶.

La români, zmeul nu prezintă aceste trăsături fizice și nici nu declanșează furtuni. Pe scara evolutivă de la *drakon* la *drac*, zmeul își pierde atributele teratologice, dimensiunile greoaie și policefalia, antropomorfizându-se, forța sa malefică datorându-se puterilor vrăjitoarești și lipsei de scrupule. Așa cum observă Viorica Nișcov în fenomenologia basmului popular românesc (*Ești cât povestești*), zmeul din narațiunile fantastice de la noi, spre deosebire de tizul său din alte repertorii eurasiatice, „apare ca o ființă gânditoare și vorbitoare, ca un potentat în sens social, stăpânitor de domenii, gospodării cuprinse și de neasemuite bogății [...] dar, *nota bene*, pe celălalt tărâm”⁷.

Prin contrast, balaurul este rudimentar, stihial, deseori executând ordinele unui stăpân divin. Dar, ca și diavolul sau dracul, reptilianul balaur va deveni ținta pedepselor eroului civilizator din cea mai veche antichitate până în zorii creștinismului.

În mitologia slavă, zmeul are funcții meteorologice. La croați și sârbi, *zmai* și, respectiv, *zmii* aduc grindina⁸. Interesant este că și acești demoni suferă o prefacere a atributelor primare. Astfel, *zmai* devine un *contrabalaur*, care „se luptă cu Halele pentru a alunga grindina”⁹.

La albanezi, apare dihotomia între *kulshedra* sau *kuçedër*¹⁰, balaur policefal, și *dragua* sau *drangue*¹¹, demoni antropomorfizați de tipul zmeilor din folclorul românesc. La greci, zmeul de acest fel este numit *dracos*, în timp ce reprezentările ofidiene sunt desemnate

⁵ G. F. Barberi, *Gran dizionario italiano-francese*, Tomo secundo, Paris, Garnier Frères Libraires, 1854, p. 415.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Viorica Nișcov, *Ești cât povestești. O fenomenologie a basmului popular românesc*, București, Editura Humanitas, 2012, p. 190.

⁸ Antoaneta Olteanu, *Dicționar de mitologie. Demoni, duhuri, spirite*, București, Editura Paideia, 2004, p. 475-476.

⁹ *Ibidem*, p. 475.

¹⁰ *Ibidem*, p. 234.

¹¹ *Ibidem*, p. 119.

cu termeni ca *dracos fterotos* (balaur înaripat), *therio-dracos* (dragon-monstru), *dracos-léontas* (dragon-leu) etc.¹²

Balaurul se distinge în mai toate mitologiile printr-un simbolism acvatic, fiind legat de vecherea surselor de apă (fântâni, izvoare, iezere, râuri și pâraie) cu care adesea se confundă, dormitând în hăuri umede, pitit sub arini, sălcii și stufărișuri. Activarea lui se produce în momentul în care s-a desăvârșit metamorfozarea sa din ipostaza primară de șarpe în cea de monstru, purtător de nori, de ploi și furtuni. Șerpii devin balauri după o recluziune subpământeană de șapte sau de nouă ani. După acest interval de timp, petrecut în întuneric, „iese din scorbura ca balaur și atunci se sloboade un nor și-l ridică cu sine să conducă furtunile”¹³. Până în acest moment, șarpele nu trebuie să fi fost văzut de ochi omenești.

Când se adună mai mulți șerpi „și cerb *chiatra cei iscumpi* [...] și pun cap la cap și cerb pânî când și faci spumî albî. Ii nu și mai vād di spumî. Și s-alegi o pietricică [...]. Și cari-o înghițaști și retrage binișor și fuge”¹⁴. Balaurul acela capătă aripi și se pune în fruntea norilor întunecați, încărcăți cu gheață. Ascensiunea se face uneori pe curcubeu, despre care se spune că este „Drumul Bălaurilor”¹⁵. În Moldova de nord se credea că nu orice șarpe poate să ia nestemata, ci numai cel *holtuănit*. Acesta „e sfânt și bun la Dumnezeu: mă rog dacă îl primește în cer!”¹⁶

În ierarhia acestor demoni, cei mai impresionanți sunt balaurii enormi, numiți *brezăi*, care amintesc de dragonii cosmogoniilor primitive, mânând pe bolta cerului turmele norilor negri de ploaie și de grindină sau aflându-se în fruntea acestora. Cei mai mulți dintre balauri se urcă la cer prin intervenția unei divinități uraniene ori a altor asistenți magici. Solomonarul este cel mai cunoscut însoțitor al monstrului ofidian: „Îl chiamă cu descântece și îl scoboară până jos, învălit în pâclă, de se suie pe el și apoi iar se rădică în sus și îl duce unde vrea solomonariul”¹⁷.

¹² E. Zakhos-Papazahariou, *Le thème printanier du héros dracontoctone dans les légendes d'Albanie et de Grèce*, în „Makedonski folklor”, godina VI, broj 12, Skopje, 1973, p. 22.

¹³ Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la Chestionarele B. P. Hasdeu*. Cu un cuvânt înainte de Ion Taloș. Ediția a doua revăzută și întregită de Ioan I. Mușlea, București, Editura Academiei Române, 2010, p. 177 (Ohaba – Făgăraș).

¹⁴ Ruginoasa – Iași, Mg. 470, I, 4, *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei*.

¹⁵ Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică*, Cernăuți, Tipografia Isidor Wiegler, 1903, p. 803.

¹⁶ *Ibidem*, p. 810.

¹⁷ *Ibidem*, p. 808.

Balaurul apare în mitologia eurasiatică și nord-africană ca un paznic al hotarelor marcate printr-o apă curgătoare sau de o mare, lângă poduri, la marginea lumii de dincolo, lângă gârliciul ori prăpastia ce desparte cele două târâmuri antagonice din basme și legende. În confruntarea cu Făt-Frumos, care-i încalcă zona străjuită, balaurul este înfrânt, dar (în narațiunile tipului AT-301) îi înlesnește indirect accesul în lumea albă, căci pajura, recunoscătoare că i-a salvat puii de amenințarea *balei*, îl va purta în zbor pe pribeag.

În basmele fantastice, unde balaurul este cel care beneficiază de ajutorul voinicului, apare motivul îngurgitării și regurgitării acestuia de către demonul ofidian. În povestea *Copilul și puiul de balaur*, din

Balauri înlănțuiți. Detaliu. Apud Paul H. Stahl, *Folclorul și arta populară românească*, București, Editura Meridiane, 1968, pl. 10

culegerea lui Ștefan Cacoveanu, împăratul șerpilor, când își vede fiul în viață și pe salvatorul lui, „de bucurie mare, pe amândoi deodată îi înghiți [...]; numaidecât îi vărsă afară pe gură amândoi mai mândri și mai frumoși de cum erau mai nainte”¹⁸. Același episod este dublat, într-o narațiune din Humulești – Neamț, inclusă în colecția lui Grigore Crețu: „Atunci l-a scos pe băiat și balaurul, când l-a văzut, de bucurie, s-a repezit și l-a înghițit, dar pe urmă l-a aruncat afară și l-a mai sorbit o dată, și când l-a aruncat iar afară era mai frumos și mai voinic ca înainte”¹⁹.

În aceste basme se reiterează străvechiul mit al dobândirii nemuririi și a unor puteri supranaturale prin străbaterea interiorului unui monstru ofidian. Aventura lui Iona din *Biblie*, ca și numeroase ritualuri

¹⁸ Demetriu Boer, Mircea Vasile Stănescu-Arădanul, Ștefan Cacoveanu, *Povești din Transilvania*. Ediție îngrijită de Ovidiu Bârlea și Ion Taloș. Prefață de Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975, p. 140.

¹⁹ *Basmul cu părluța de sub limbă*, în vol. Grigore Crețu, *Basme populare românești*, I. Ediție îngrijită de Iordan Datcu și Ion Stănculescu. Prefață de Iordan Datcu, București, Editura Saeculum I.O., 2010, p. 185.

inițiatice africane sau polineziene, prezintă îngurgitarea și regurgitarea de către un balaur drept o moarte și o reînviere simbolică. În poemul finlandez *Kalevala*, Väinämöinen este înghițit de Tuonela, fiica demonului htonian Tuoni, prin stomacul căreia merge cu barca. Călătoria extatică prin înăuntrul monstrului acvatic și ieșirea la suprafață prezintă „simbolismul reînțoarcerii la modalitatea germinală care precede orice formă și de asemenea orice existență temporală”²⁰.

În măsura în care balaurul simbolizează haosul de dinainte de creație, a-l învinge înseamnă a pune bazele unei noi existențe, mai bune. Intrarea pe celălalt tărâm se face la modul propriu, prin gura unui balaur: „Infernurile sunt frecvent imaginate sub forma unui enorm monstru marin, avându-și prototipul în Leviathanul biblic”²¹. O ipostază insolită a acestui balaur antropofag o constituie Zânul Mărilor din mitologia românească, „duh al apelor care-i înghite pe oameni și-i ține prizonieri vii în pânțelele său enorm”²².

Într-o legendă talmudică, Solomon înalță templul cu ajutorul lui Asmodeu. Se crede că monstrul i-ar fi făcut o propunere: „Scoate lanțurile de pe mine [...] și îți voi arăta nemaivăzuta mea putere, te voi înălța deasupra tuturor oamenilor”²³. Asmodeu l-a înghițit pe Solomon, apoi l-a azvârlit afară mai puternic și mai înțelept.

Pentru C. J. Jung, traseul prin dragon nu-i decât o imitare a tainicului drum al soarelui de seară până dimineață și, în același timp, reprezintă tema arhetipală a triumfului Eului asupra tendințelor regresive²⁴.

În Grecia și în Orientul Mijlociu, numeroase ape poartă numele de Ophis sau de Dracon. Hydra nu era decât un șarpe al umezelii (χυδop = „apă”), stăpânind mlaștinile din Lerna și fiecare dintre cele o sută de capete ale ei erau tot atâtea izvoare. Omorând-o, Herakles redă Argolidei un teren bun pentru agricultură²⁵. Balaurul Akaru din iazurile

²⁰ Mircea Eliade, *Eseuri. Mitul eternei reînțoarceri. Mituri, vise și mistere*. Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Editura Științifică, 1991, p. 304.

²¹ *Ibidem*.

²² Tudor Pamfile, *Mitologie românească*, Ediție îngrijită și prefață de Iordan Datcu, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2000, p. 472.

²³ V. I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*. Traducere de Radu Nicolau. Prefață de Nicolae Roșianu, București, Editura Univers, 1973, p. 289.

²⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. 1, A-D, București, Editura Artemis, 1994, p. 463.

²⁵ Jean-Paul Clébert, *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*. Traducere din limba franceză de Rodica Maria Valter și Radu Valter, București, Editurile Artemis-Cavallioti, 1995, p. 145-146.

Australiei era prevenit de oricine dorea să ia apă de acolo, ca nu cumva acesta să-l înghită din greșeală²⁶.

Paznicul fântânilor din basme, care cere cap de om în schimbul apei vitale, nu-i decât un strămoș al dragonului binevoitor. Sacrificiul unei ființe umane în scopul *plătirii* apei, în regiunile deșertice mai ales, a fost o realitate. În narațiunile fantastice populare ne aflăm în momentul în care jertfirea este privită ca un abuz căruia trebuie să i se pună capăt, chiar dacă – pe ici, pe acolo – se mai amintește de *legalitatea* ei: „își scosese amu bălaurul un cap, ca să-și iaie *zeciuiala*”²⁷.

Deja se încearcă o justificare a acestor tragice sacrificări prin penuria de apă potabilă: „La noi, în țara noastră, este numa un izvor, unde cură apă de băut și la izvor este o *hală*, care are douăsprezece capite”²⁸; „Nu-s, dragu meu, pe-aici nici fântâni, nici râuri, decât un lac, ia, acolo, de-o parte de cetate! Într-acest lac vizunește un bălaur cu douăsprezece capete. Acestuia trebuie să-i deie fiecare, din sângele său, câte un băiat sau copilă, în toată ziua; și după ce se satură, se trage înlăuntru, și numai atunci putem lua apă”²⁹. Și în alte variante ale tipului narativ AT-300 se menționează că locuitorii unei regiuni ori ai unui oraș au o singură fântână de unde puteau lua apă.

Legendele vin să întărească mărturiile despre existența balaurilor ce păzeau sursele de apă dulce. În Franța apare așa-numitul Wiwre: „À la tête des sources et des ruisseaux”³⁰. Arabii credeau că izvoarele sunt locuințele unor *djini* cu chip de dragon, „qui le plus souvent, revêtent une forme serpentine”³¹.

Pe valea fluviului Mississippi și în regiunea învecinată se păstrează așa-zisele *mounds*, movile funerare circulare sau eliptice, reproducând conturul corpului unui animal. Cele mai impresionante sunt două *mounds*-uri din statul Ohio, având drept bază forma unui șarpe: „Una din aceste construcții *șerpești* are o lungime de 300 m. Trupul șarpelui se răsucesce de mai multe ori, sfârșindu-se într-o mare

²⁶ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 283.

²⁷ I. G. Sbiera, *Povești și poezii populare românești*. Ediție îngrijită și prefață de Pavel Țugui, București, Editura Minerva, 1971, p. 165.

²⁸ Viorica Nișcov, *A fost de unde n-a fost. Basmul popular românesc*. Excurs critic și texte comentate, București, Editura Humanitas, 1996, p. 246.

²⁹ I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 163.

³⁰ Alexandre H. Krappe, *La genèse des mythes*, Paris, Payot, 1938, p. 205.

³¹ *Ibidem*, p. 206.

spirală”³². S-ar părea că aceste movile reprezentau un loc pentru cultul divinităților urano-acvatice ale indienilor precolumbieni.

Anumite văi și anumite iezere de la noi se crede că au fost ascunzători de balauri. Astfel, bătrânii din Criștiorul de Sus – Bihor povestesc de balaurul care sălășluiește în tăul de lângă sat: „Când se lasă pe vremuri rele pe munți, cu negură, cu frig, cu gheață, cu vifor sau viscol, așa încât nu mai vezi și nu mai poți umbla pe munte, atunci ei spun că iară s-a slobozit balaurul din Tăul Zănoagei”³³.

În *Povestea Văii Șarpelui* este descris un monstru care pustiise totul pe lângă Segarcea – Dolj, silindu-i pe oameni să lase câmpurile nelucrate și pășunile nepăscute. Din fericire, „Dete Dumnezeu însă și se arată prin partea locului un flăcău voinic”³⁴. Tânărul cel viteaz îl învinge pe balaur, iar acesta se retrage, săpând o vale adâncă. Capul i s-a rostogolit în Dunăre, făcându-se stâncă, nu înainte ca balaurul să mai arunce o ultimă sfidare: „– Pui de lele, pui de lele, mult rău am mai făcut pe lumea asta, dar și mai mult am să fac de pe cealaltă lume!”³⁵

La Mileanca – Botoșani, se povestea despre un balaur cu douăsprezece capete, ce ieșise din Pădurea Neagră, și pe care l-ar fi ucis un fecior de împărat³⁶. O altă mărturie din aceeași perioadă (sfârșitul secolului al XIX-lea), din Dărmănești – Bacău, ne spune că „a fost un balaur în Ursoaia. Se ducea vara la Oușoru. Se cunoștea urma, căci, pe unde mergea, iarba se ardea ca de foc”³⁷.

La Farcașa – Neamț, oamenii credeau că pe unde a fost balaurul, a lăsat „urmă mare, ca aceea pe unde se trece cu un catarg”³⁸. Legenda unei biserici din Dobreni – Neamț este legată de prezența unui impresionant dragon pe care, „pe când dormea la soare lângă o biserică, un arnăut l-a împușcat în gură cu zburături de carboave. De durere, a

³² Miloslav Stingl, *Indienii precolumbieni*. Traducere de Radu Pontbriant, București, Editura Meridiane, 1979, p. 40.

³³ Norbert Fisch, *Legende și povestiri din Munții Apuseni*. Cu 72 de ilustrații alb-negru și color. Ediție îngrijită, studiu introductiv, glosar, indici și listă a ilustrațiilor de Virgiliu Florea, Cluj-Napoca, Editura Tradiții Clujene, 2010, p. 164-165.

³⁴ Grigore Crețu, *op. cit.*, p. 322.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, București, Editura Minerva, 1976, p. 30.

³⁷ *Ibidem*, p. 29.

³⁸ *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. IV. *Moldova*, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 406.

pălit cu coada acoperișul bisericii și l-a dat jos. Pe balaur l-au tras cu patru boi, iar biserica au mutat-o la Măscătești”³⁹.

O semnalară de dată mai recentă a monstrului serpentin, ca patron al malurilor de apă, o avem de la vlahii timoceni. După construirea barajului hidrocentralei de la Porțile de Fier, Dunărea a împărțit în două localitatea Brza Palanka: „Brza nouă și, după cucă (deal), Brza veche”. La puțin timp după această modificare a configurației așezării, se spune că s-a dat o luptă între doi balauri, numiți aici *smugi*, care, sprijinindu-se numai în coadă, „s-au lovit ore întregi”⁴⁰. Tot în acest ținut se vorbește despre *smucovi*⁴¹, șerpi enormi de peste șase metri lungime, care trăiesc în păduri și în iazuri. La o sută de ani se alege regina balaurilor. Cine ar reuși să-i fure coroana, ar căpăta puteri nemaiîntâlnite. Acești șerpi amintesc de Smok Smurnik⁴², demonul protector al hotarului la bulgari. Cu o sută de ani înainte de atestările reginei balaurilor la vlahii timoceni, Elena Niculiță-Voronca semnala această credință în nordul Moldovei: „O femeie în Ropcea, a văzut o bălăuroaică mergând cu *coroana* în cap și pe ceilalți șerpi în urmă; apoi au stat sub un copac și ea-i judeca pesemne...”⁴³

Fiecare lac sau fluviu are, în folclorul chinez, un dragon al său respectat de toți locuitorii din vecinătatea acelei ape. Săpăturile arheologice au descoperit imagini ale dragonilor încă din neolitic, „în siturile așa-numitei culturi Xing-long-wa (6200-5400 î.Hr.) din nord-estul Chinei”⁴⁴. Pe lângă balaurii locali, lumea norilor, a cețurilor și apelor continentale era dominată de cei patru frați, Regii Dragoni (Ao), mai mari peste cele patru puncte cardinale: Kuang, pentru răsărit, Chin pentru sud, Jun pentru apus și Shun pentru nord⁴⁵.

Jörmundgard, balaurul din Edda, este personificarea mitică a oceanului cosmic. În aceeași epopee scandinavă, Midgardorm, monstru acvatic, conducea mișcările apelor oceanice și vânzoleala norilor. El „este mai bătrân decât zii înșiși: când bea, se produc marea; când se scutură, se stârnesc vijelii”⁴⁶. Yam, monstrul acvatic cu șapte capete

³⁹ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 30.

⁴⁰ Silvia-Diana Šolkotović, *Mitologia vlaho-românilor din Valea Timocului*, Craiova, Editura Aius PrintEd, 2010, p. 37.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 392.

⁴³ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 812.

⁴⁴ Octavian Simu, *Mitologie chineză. Un dicționar*, București, Editura Herald, 2013, p. 95.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 24.

⁴⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 300.

din textele ugaritice, era cunoscut ca Prințul Mării⁴⁷. Șarpele Damballah-Weddo din mitologia haitiană stăpânește izvoarele și râurile, unduirea corpului său este aidoma valurilor⁴⁸.

Balaurii sunt purtătorii unor pietre prețioase: „iau piatra cea scumpă, diamantul, în cap și pe unde se duc, strălucește ca soarele”⁴⁹. Sclipirea diamantină a acestei podoabe amintește de lumina fulgerului. Perla păstrată de dragonul japonez al ploii era numită *mingea tunetului*. Dragonii chinezi sunt reprezentați în imaginile preistorice cu o perlă în mijlocul frunții ori sub bărbie⁵⁰. Temutul *vajra*, fulgerul mânuit de Indra, era din diamant. Zeița japoneză a mării era numită Toyotama-Hime, adică „stăpâna perlelor bogate”⁵¹.

Am văzut că atunci când *fierb balaurii piatră scumpă*, cel care o poate lua, dacă este ofidian, va conduce norii, iar dacă este om dobândește înțelepciune și harul de a înțelege graiul tuturor vietăților. Mai ales în basme, piatra scumpă – darul primit de erou la înscăunarea regelui balaurilor – îl va duce unde va dori într-o clipă și-l va ajuta să obțină tot ce va voi: „Orice-i vrea să ai, fă semn cu dânsa de trei ori spre cele patru părți ale lumii, și te gândește la lucrul ceala”⁵². Pe unde trece carul lui Indra, prin inima furtunii, lângă „balauri groaznici, cu matahale de trupuri și cu guri scuișând foc arzător, pietre nestemate de felurite culori se îngrămădeau ca niște munți de nour”⁵³. În balada *Balaurul*, notată la 1884 de G. Dem. Teodorescu de la Petrea Crețul Șolcanul, viteazului moldovean îi sunt oferite bogății nemăsurate: „Să nu-mi fii dușman/ Că ți-oi mulțumi,/ Și ți-oi dărui/ [...] Pietre nestemate,/ Și comori bogate/ Sub mine-ngropate!”⁵⁴.

⁴⁷ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, I. *De la epoca de piatră la misterele din Eleusis*. Traducere de Cezar Baltag, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 161.

⁴⁸ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 302.

⁴⁹ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 812.

⁵⁰ Octavian Simu, *op. cit.*, p. 97.

⁵¹ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 427.

⁵² *Piatra scumpă din capul mesei, de la balaurii cei mulți*, basm comunicat de G. I. Popescu din Valea Hogei, ținutul Vaslui, în revista „Ion Creangă”, anul VI, nr. 2, februarie 1913, p. 43.

⁵³ Victor Kernbach, *Miturile esențiale*. Antologie de texte, cu o introducere în mitologie, comentarii critice și note de referință, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 367.

⁵⁴ G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*. Ediție critică, note, glosar, bibliografie și indice de George Antofi. Prefață de Ovidiu Papadima, București, Editura Minerva, 1982, p. 509.

Calea norilor. Între nori și balauri există o comunitate genetică, fiind iscați și unii și alții din surse acvatice, urcându-se pe cer, pentru a distribui apele uraniene spre rodnicia pământului: „Nourii își iau apa din mări, din râuri, din bălți” (Buciumi – Bacău); „Norii iau naștere din apele mari, din negura ridicată deasupra lor și sunt purtați de balaurii lui Sfântu Ilie” (Orbeni – Bacău); „Norii sî rădicî di pi apî. Îi rădicî balaurii Sfântului Ilie” (Sodomeni – Iași).

Dacă uneori pot provoca ploi din proprie inițiativă, de cele mai multe ori norii sunt mânați de balauri: „Îi aduce un balaur di pi apî, din neguri și-i poartî vânturili” (Ceahlău – Neamț); „Norii iau naștere din mări și sunt purtați di-un balaur” (Băiceni – Iași). Pentru a fi în stare să provoace precipitații atmosferice, norii, ca și balaurii, trebuie să ajungă la dimensiuni considerabile. Un proverb românesc spune: „Norul, până nu se-ngroașă, furtună nu aduce”⁵⁵. Norii mari și negri, prevestind ploi rele, sunt denumiți *balauri*⁵⁶.

Ca și balaurii, norii ridică la cer surplusul de ape terestre. În jurul Hațegului „zic că îs *buraca* ce iese din pământ și izvoare mici, și care apoi se ridică în slavă”⁵⁷. Adesea balaurii sunt cei care formează norii, fie din aburii care îi varsă pe nări, fie din apa pe care au absorbit-o din iazul, lacul sau tăul unde își aveau sălașul.

Sunt și cazuri în care norii par să asculte de vrăjile făcute de cei care vor să alunge seceta. Într-un cântec pentru *Dodolă*, o variantă de *Paparudă* sârbească, fetele spun: „Străbaterm satul,/ norii aleargă pe cer,/ mergem mai repede,/ mai repede aleargă și norii;/ acum ne-au întrecut/ și-au udat grâul și vița”⁵⁸. *Dierii* din Australia

Troiță sub cer înnorat

⁵⁵ Ion Cuceu, *Dicționarul proverbelor românești: 7777 texte din Dicționarul tezaur al paremiologiei românești*, București – Chișinău, Editura Litera Internațional, 2006, p. 226, nr. 4791.

⁵⁶ Traian Gherman, *Meteorologie populară. Observări, credințe și obiceiuri*. Ediție și prefață de Antoaneta Olteanu, București, Editura Paideia, 2002, p. 63.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 60.

⁵⁸ James George Frazer, *Creanga de aur*, I. Traducere, prefață și tabel cronologic de Octavian Nistor. Note de Gabriela Duda, București, Editura Minerva, 1980, p. 149.

„cred că norii sunt corpuri în care ploaia este generată de propriile lor ceremonii sau de cele ale triburilor vecine, prin influența *mura-murilor* [spiritele străbunilor]”⁵⁹.

O altă asemănare între nori și balauri este înfruntarea care are loc pe cer între doi membri ai aceleiași categorii. Când un nor alb se lovește de un nor negru, acesta din urmă îl gonește de pe cer și trăznește, năpustind ploaie pe pământ. Când doi balauri se întâlnesc și se luptă, atunci se dezlănțuie furtuna și bate grindina; „căderea celui învins produce ploaie torențială”⁶⁰.

Cum sunt nori buni și nori răi, așa sunt și balauri de ploaie și balauri de secetă⁶¹, balauri care aduc ploi cu *mană* și balauri care aduc pustiitoare furtuni și grindini. Neîndoielnic, la originea demonologiei celeste a balaurului a stat imaginea norilor întunecați, acoperind soarele și vânzolindu-se în amenințătoare tempeste. Dar mitologia balaurului este mult mai complexă. El aduce pedeapsă cerească oamenilor ce nu respectă cele nouă joi de după Paști: „venea prin nouri un balaur numit Joian și aducea grindina și pchiatra și strica grânele. Venea șâvoi și aducea grindina peste ogoarele celor care nu țineau joile”⁶².

Intervalul de timp când norii devin importanți cu adevărat pentru culturile agricole este cuprins între începutul primăverii și sfârșitul toamnei. În această perioadă sunt activi în zona celestă și balaurii. Vechii chinezi credeau că Di Long, dragonul pământului și al apelor curgătoare, „la echinocțiul de primăvară urcă la cer, iar toamna se scufundă în mare”⁶³.

Contururile schimbătoare și capricioase ale maselor de nori au influențat imaginarea balaurilor arhetipali. Este de ajuns să privim reprezentările dragonilor din plastica Extremului Orient. Impresionat de aspectul norilor Cumulus, Goethe îi prezintă într-o viziune apocaliptică: „Și dacă impunătoarea masă este chemată în înălțimile văzduhului, norul se oprește ca o sferă magnifică; și vestește, în forma-i hotărâtă [...] că în înalturi e amenințarea, iar cutremurul e în adâncuri”⁶⁴.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 139.

⁶⁰ Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 178 (Foltești – Galați).

⁶¹ *Ibidem* (Poieniști – Vaslui).

⁶² *Sărbători și obiceiuri*, IV, p. 406 (Roșiori – Bacău).

⁶³ Octavian Simu, *op. cit.*, p. 87.

⁶⁴ Apud Gaston Bachelard, *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*. Traducere de Irina Mavrodin. În loc de prefață: *Dubla legitimitate* de Jean Starobinski. Traducere de Angela Martin, București, Editura Univers, 1999, p. 200.

Sfântul Ilie urmaș al zeului furtunii. După epoca marilor zei uranieni, printr-un fenomen de progresivă „*sete de concret* a omului”⁶⁵, așa cum semnala Mircea Eliade, s-a ajuns la o specializare a divinităților cerești în divinități ale uraganului și ploii. Zeul furtunii nu mai are prestigiul *Creatorului Universului*, dar este mai puternic, mai dinamic, controlează anotimpurile, ploile și fertilitatea terestră.

Adad *fulgerătorul*, de la asiro-babilonieni, *tunătorul* Zeus al grecilor antici, Perun și Perkunas din mitologia slavă, Akele, patron al fulgerelor, din Benin, *strălucitul* Indra, Tlaloc și Hurakan, zei mexicani purtători ai șarpelui de aur al fulgerului, scandinavul Thor, cu voce de tunet, și atâția alți zei ai furtunii ocupă un loc aparte în panteonul populațiilor agrare. După un timp, o dată cu apariția creștinismului, s-a făcut un transfer de atribuții de la acești zei asupra unor sfinți. Dintre aceste noi divinități populare, cel mai important rol l-a avut în estul Europei, Sfântul Ilie.

Zeul cerului înnorat și pluvial, dirigitor al furtunii și fulgerelor a fost, la daco-geți, Gebeleisis. Într-un fragment din partea a patra a *Istoriilor* sale, Herodot surprinde un obicei al locuitorilor de la nord de Dunăre: „Acești thrachi sigeată și dau cu sulita în sus, când tună și fulgeră, înfricoșind pe Dumnăzău, socotind cum alt Dumnăzău nu iaste, fără de numai a lor”⁶⁶. Istoricii greci au comentat acest gest ca fiind o impietate la adresa lui Gebeleisis. Textul însuși a fost tradus incorect, așa cum observa Erwin Rhode. Probabil că forma propusă de Gh. Mușu este cea logică: „Aceiași traci, când tună și fulgeră, trag cu săgețile în sus spre cer și amenință pe zeu, deși socotesc că nu este altul decât al lor”⁶⁷.

Hadrian Daicoviciu observă că în realitate nu este vorba de o amenințare a zeului cerului, ci mai degrabă de „un sprijin pe care credincioșii îl dau divinității, ajutând-o să risipească norii ce-i ascund fața luminoasă”⁶⁸. Mircea Eliade a avansat și el o ipoteză asemănătoare,

⁶⁵ Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*. Cu o Prefață de Georges Dumézil și un Cuvânt înainte al autorului. Traducere din franceză de Mariana Noica, București, Editura Humanitas, 2013, p. 99-100.

⁶⁶ Herodot, *Istorie*. Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu. Prefață, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Șapcaliu, București, Editura Minerva, 1984, p. 220 [94].

⁶⁷ Gheorghe Mușu, *Din mitologia tracilor* (Studii), București, Editura Cartea Românească, 1982, p. 60.

⁶⁸ Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, București, Editura Enciclopedică, 1972, p. 276. Vezi și „Apulum”. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia, II, 1943-1945, p. 92.

subliniind că s-ar putea să fie vorba „de un act cultural pozitiv: era imitat și, indirect, era ajutat zeul fulgerelor, împotriva demonilor și beznelor”⁶⁹.

Acest gest magic era întâlnit la mai multe populații primitive, dar și ca fiind specific unor divinități uraniene: „La nivelul cel mai arhaic unde este atestată – Yurakare, Semang, Sakai – tragerea cu arcul vizează pe zeul furtunii și-l amenință [...]. Pe monumente, Mithra este reprezentat lansând săgeți împotriva norilor, așa cum făcea și Indra”⁷⁰.

Sfântul Ilie preia, în contextul mitologiei române, cele mai multe din atributele unui zeu al furtunii din perioada daco-romană. Această evidență „demonstrează cel puțin faptul că Gebeleisis era încă activ în momentul creștinării Daciei, oricare ar fi fost numele lui în această epocă”⁷¹. Presupunem însă că Sfântul Ilie a fost influențat și de alți zei ai stihiiilor, cum ar fi *Iuppiter Fulminans* sau *Tonans*, care apare în iconografia de pe teritoriul carpato-dunărean ca un bărbat în plină vigoare, aruncând fulgerul cu mâna dreaptă. Uneori era simbolizat printr-o acvilă cu fulgerul în gheare, cum este cea descoperită la Ulpia Traiana Sarmizegetusa⁷².

Un alt zeu care pare să fi avut o ascensiune remarcabilă în panteonul Daciei romanizate din secolele II-III e.n. este *Iuppiter Dolichenus*. Acest Baal din Doliche (Siria), sincretizat cu Iuppiter, era reprezentat ținând în mâna dreaptă o secure dublă și era inclus printre *dii militari*⁷³.

În mitologia slavă, Sfântul Ilie s-a suprapus peste Perun sau Perkunas. Uacilla⁷⁴, Sfântul Ilie la oseți, a fost probabil influențat de o divinitate caucaziană anterioară, ca și Șible, zeul fulgerului la cerchezi. La armeni, Vahagn – zeul fulgerului – devine Egia (Ilie). La toate aceste neamuri, Sfântul Ilie este o divinitate a furtunii: „Ainsi chez les Russes, les Serbes, les Bulgares et les Slovènes, Saint Elie apparaît comme le saint du tonnerre, le grand maître de la pluie, des vents et des orages”⁷⁵.

Mai mare peste nori, ploi și furtuni, Sfântul Ilie stăpânește forța balaurilor. Uneori se suie pe un balaur și „poartă norii pe cer”

⁶⁹ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. II, p. 172-173.

⁷⁰ Idem, *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*. Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 66-67.

⁷¹ *Ibidem*, p. 67.

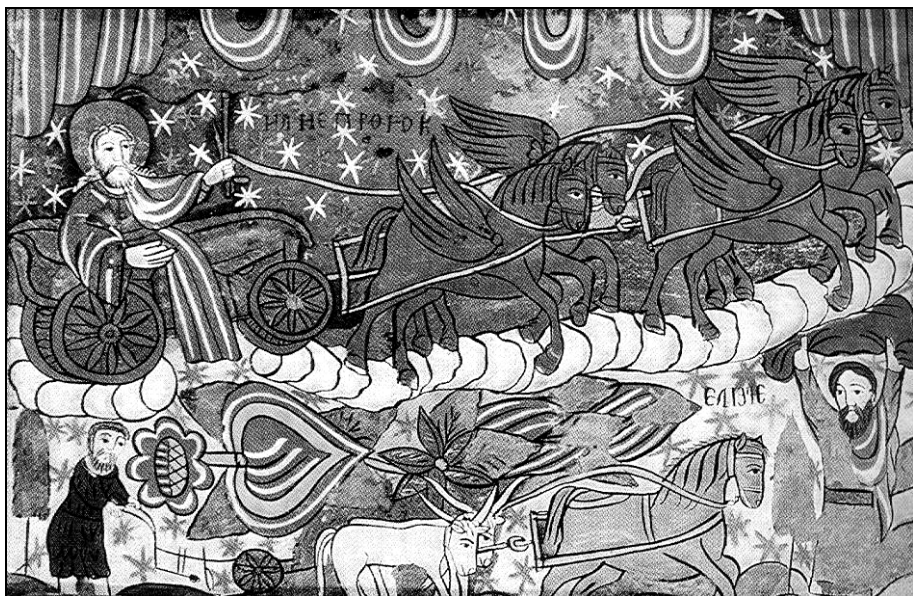
⁷² Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *op. cit.*, p. 199.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 433.

⁷⁵ Louis Léger, *La mythologie slave*, Paris, Ernest Leroux éditeur, 1901, p. 73.

(Băbușa – Vaslui). Cel mai adesea, sfântul furtunii „umblă cu căruța de foc pe cer” (Viforâni – Bacău), în caleașca trasă de cai albi, potcoviți cu argint. Sunt cai de foc, mânați de Sfântul Foca (Hodora – Iași), cai înaripați, albi ca ninsoarea, strălucitori ca gheața. Mai rar, într-o etapă în care Sfântul Ilie suferă un proces de umanizare, căruța sa, încărcată „de popușoi și poloboaci plini cu apă” (Odaia Bursucani – Vaslui), „Cu hambare de pâine” (Buciumi – Bacău) ori „de colaci” (Țibeni – Suceava) este trasă de boi albi. Zgomotele din cer, din pragul dezlănțuirii furtunilor de vară, se crede că ar proveni de la roțile carului Sfântului Ilie care străbate norii.

Ilie prooroc, Făgăraș. Apud Cornel Irimie, Marcela Focșa, *Icoane pe sticlă*, București, Editura Meridiane, 1968, pl. 128

De la călătoria pe cer cu ajutorul balaurilor și până la acea făcută într-o trăsură strălucitoare, „trasă de cai înaripați” (Belcești – Iași), se produce o evoluție de concepție, dar ambele ipostaze le găsim în mitologia universală. Atelajele cu dragoni apar frecvent în mitologia chineză. Prințul Tunetului avea opt dragoni de ham: „Cel dintâi se numea Tsiué-ti, adică *Cel-ce-se-smulge-de-pe-pământ*. [...]. Al șaptelea se numea Tón-u, adică *Ceață-nvolburată*; el gonea călare pe un nor. Al optulea se numea Tzià-yi, adică *Înaripatul*; acesta avea niște aripi dintre cele mai adevărate”⁷⁶.

⁷⁶ Victor Kernbach, *op. cit.*, p. 354.

Minunatul car al lui Indra – mânat de Matali, a cărui deplasare era însoțită de șuieratul vântului „de vifor, de tunetul unor nouri uriași” – era tras de „zece mii de cai vineți”⁷⁷. Iar carul *purtător de vâpăi*, dăruit de Vulcanus zeului solar, cu osia și oiștea aurite, cu roți „încheiate în obezi de aur și întărite cu spițe de argint”, „împodobit cu pietre de crisolit și alte nestemate” este purtat pe sus de năvalnicii cai Aethon, Eous, Phlegon și Pirois⁷⁸.

Thor, zeul scandinav al violenței atmosferice, parcurgea bolta cerească într-un car tras de doi țapi. El era poreclit, după zgomotul făcut de roțile carului, Oeku-Thorr⁷⁹. La estonieni, se credea că demonul furtunii, cunoscut sub numele de Aike sau de Pikker, tună și fulgeră traversând cereștile poduri într-un car cu roți de bronz⁸⁰. Când aud tunetele, suedezii obișnuiesc să spună *Godgubben aker*, adică „trece bătrânul în trăsură”⁸¹.

Sfântul Ilie „poartă” fulgerele. Unii consideră că acestea sunt „scânteile făcuti di potcoavili cailor lui” (Curtești – Botoșani). Horațiu vorbea despre *tonantes equos* ai lui Jupiter. Fulgerele se fac din săgețile aruncate de mâniosul călător ceresc: „Îs săgețâli Sfântului Ilii aruncati după Nicuratu” (Dumbrăveni – Suceava); „Ilie are arc și săgeți”⁸², dar mai aruncă săgețile și cu mâna.

Asemănarea cu Jupiter, Zeus și Indra, aruncători de săgeți și ei, este evidentă. Aceste divinități mai foloseau și niște sulițe în formă de zigzag, un fel de trident cu două capete, de dimensiuni impresionante. Armă și în același timp instrument divin, fulgerul era făurit la vechii greci în fierăria lui Hefaistos. Virgiliu descrie în *Eneida* o astfel de zămislire: „Fieru-l lucrau în întinsele peșteri atuncea ciclopilor/ Brontes, Steropes și-ntreg dezgolit uriașul Piracmon/ Mână cu mână-nsoțind, făuiseră-n parte un trăsnet,/ Astfel cum tatăl aruncă atâtea în bolta tăriei/ Jos pe pământ, dar o parte era încă neisprăvită./ Raze de grindină trei i s-adause, trei de furtună,/ Trei de vâpaie roșcată și trei de Austru cu aripi./ Fulgere-acum ce-nspăimântă și clocot de tunet și groază/ Îi mai puneau, întregind cu mâni

⁷⁷ *Ibidem*, p. 367.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 368-370.

⁷⁹ Alexandre H. Krappe, *op. cit.*, p. 168.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 362 (Lupșanu – Ialomița).

urmărite de flăcări”⁸³. Săgețile-raze întăresc aici mașina infernală a descărcărilor electrice.

Despre săgeata lui Ilie se spune că este în trei sau în patru dungi și-i de foc⁸⁴. În Psalmul 77 din Vechiul Testament, Dumnezeu este preamărit ca fiind mai puternic decât divinitățile altor seminții și pentru că poate porni când dorește furtuna: „17. Norii au turnat apă cu găleata,/ tunetul a răsunat în nori,/ și săgețile Tale au sburat în toate părțile. 18. Tunetul Tău a izbucnit în vârtej de vânt,/ fulgerile au luminat lumea:/ pământul s-a mișcat și s-a cutremurat”⁸⁵.

Arma cea mai des folosită de Sfântul Ilie pentru a porni furtuna este biciul de foc: „Bătrânii spuneu că fulgeru-i pleasna di la ghiciușca Sfântului Ilie” (Hălțeni – Iași); „Fulgerile sunt bicele și harapnicele lui Sântilie” (Ibănești – Botoșani). Potrivit mărturiilor lui Traian Gherman, la Hopârta – Alba și la Cojocna – Cluj se credea că Ilie Prooroc „are un *corbaci* cu trei plesne și astfel poate pocni „în trei laturi deodată”⁸⁶.

Și în mitologiile altor popoare, fulgerul apare ca o lovitură de bici: „l'éclair est un fouet ou un fléau, brandi par la divinité du tonnerre”⁸⁷. Dioscurii, fiii zeului tunetului, Tyndar, poartă bice la fel ca și urmașii lor creștini, Sfântul Gervais și Sfântul Protais⁸⁸. Tot bice aveau zeii gemeni Actores și Molionides, divinități ale violenței cerești. Cavalerii dolicheni, însoțitorii lui Iuppiter, erau înarmați cu bice. La tribul african *bambara*, trăsnetul este biciul lui Faro, zeul apei⁸⁹.

Când seceta amenința semănăturile, în anumite societăți primitive „se practicau frecvent rituri de autoflagelare”⁹⁰. Dacă trăsnetul era consecință a folosirii biciului divin în scopul provocării ploilor, atunci biciuirea inițiaților avea să lanseze pe cer semnalul viitoarelor intemperii, un trăsnet nou.

Când tuna în cer, se mai spunea că Sfântul Ilie dă cu barda în diavoli, cu piatra, cu pușca sau chiar cu tunul. Diversitatea uneltelor cu

⁸³ Virgiliu, *Eneida*. În românește de D. Murărașu. Studiu introductiv și comentarii de H. Mihăescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956, Cartea a VIII-a, p. 198, v. 424-432.

⁸⁴ Traian Gherman, *op. cit.*, p. 87.

⁸⁵ *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Cu trimiteri. Bungay, Printed in Great Britain by Richard Clay Ltd., Suffolk, 1990, Psalmul 77, 17/18, p. 597.

⁸⁶ Traian Gherman, *op. cit.*, p. 86.

⁸⁷ Alexandre H. Krappe, *op. cit.*, p. 170.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 366.

⁹⁰ *Ibidem*, vol. 1, p. 193.

care se trăsnește este impresionantă. Zeul mayaș Chaac producea ploaia lovind șerpia norilor în burtă cu toporul său de fulger⁹¹. Druidul zeu Dagda izbea cu măciuca în nori, provocând descărcări electrice violente. În Galia se credea că trăsnetele se datorează ciocanului lui Sucellus⁹². Arma folosită de Thorr, zeul nordic al furtunii, era ciocanul *mjǫlnir* (cel care zdrobește), făurit de piticul Sindri⁹³. La daco-geți, pe lângă sulița zigzagată și săgeți, a fost considerată ca armă de declanșat furtuna și securea cu două tășuri sau *bipenna*, pe care o putem observa în multe din reprezentările *asistenților* zeilor uranici din Dacia romanizată.

Și la alte seminții, securea cu tăiș dublu – „cu două aripi”, care amintește de caduceu, de *vajra* hindusă și de ciocanul lui Thor – era o unealtă a fulgerului. Având același simbolism dual „al energiilor complementare”, ca și *bipenna*, securea străpunge norii declanșând ploile necesare rodniciei ogorului. „Întâia armă-unealtă a omului, securea este un centru de integrare, expresia unei permanențe, un fulger acumulat”⁹⁴.

Uneori, arsenalul folosit de zeii furtunii este de o bogăție prodigioasă. În apocriful etiopian *Cartea lui Enoh*, eroul are prilejul să observe depozitul armelor focului ceresc: „Și am fost adus în sălașul furtunii și pe un munte al căruia cel mai înalt pisc atingea cerul. Am văzut lăcașurile luminătorilor și trăznetului, la margini, în genunea unde sunt arcul de foc, săgețile și tolba lor, sabia de văpaie și fulgerele toate...”⁹⁵ Și în carul lui Indra se află numeroase arme albe ale furtunii: „înspăimântătoarele măciuci răspândeau groaza, suliți făurite de mâini dumnezeiești, facle cu auroră, săgeți de trăznet, discuri, ghiulele...”⁹⁶

O caracteristică pe care o prezintă Sfântul Ilie, cea de *claudio pede*, îl apropie și mai mult de familia divinităților legate de violențele atmosferice. Ca să-i mai ia din puterile cu care amenința să răstoarne mersul firesc al firii, Dumnezeu îl lasă schiop. Este o mutilare pe care o prezintă numeroase zeități ale focului ceresc și ale vulcanilor.

Hurakan, zeul furtunii din Codexul mayaș de la Madrid, stăpâna fulgerele și tunetele. Numele său înseamnă „Un Singur-Picor”⁹⁷. Și zeii

⁹¹ Lewis Spence, *Mituri precolumbiene. Mexic, America Centrală, Peru*. Traducere din limba engleză: Mariana Buruiiană, București, Editura Herald, 2009, p. 80-81.

⁹² Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 365.

⁹³ Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. I. Traducere din limba germană de Dana Petrache, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 98.

⁹⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 219.

⁹⁵ Victor Kernbach, *op. cit.*, p. 361.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 367.

⁹⁷ Lewis Spence, *op. cit.*, p. 227.

tunetului la azteci și incași erau șchiopi. Nonno și Faro, stăpâni ai ploilor fecundante și ai trăsnetului la triburile africane *dogon* și *bambara*, sunt fără un picior. Același defect anatomic îl prezintă duhurile furtunii la samoezii din Asia și la wiradyurii din sudul Australiei⁹⁸. În Țara Focului, preoții zeului vulcanilor „*mergeau șchiopătând*, iar tinerii teferi, capturați în lupte, erau *schilodiți la un picior*”⁹⁹, pentru a sluji mai bine aceeași divinitate. Dansul arhetipal pentru adus ploaia este cel făcut într-un singur picior¹⁰⁰, ca și țopăiala copiilor care alungă seceta.

Pierderea mâinii drepte, tot prin pedeapsă divină, este și ea o caracteristică a zeilor descărcărilor electrice. Justificarea acestei mutilări are în vedere limitarea pericolului reprezentat de stăpânul furtunii: „Sî spuni cî, pi vremuri, Sfântu Ilie avea puteri atât de mari, încât, atunci când trosnea din bici, omora și vițelu-n vaci și pruncu din pântecele mamei. Atunci, Dumnezeu, ca sî-l mai moaie, i-o luat o mână ș-un picior” (Covasna – Iași); „Când a trăsnit Sfântu Ilie, s-au mișcat și scaunul dumnezeirii. Atunci, Dumnezeu a zâs: – O, Ilie, tare ai dat, usca-ți-s-ar mâna dreaptă!”¹⁰¹ „Dumnezău l-o lăsat numai c-o mânî ș-on chicior, ca sî nu cie prea puternic” (Orbeni – Bacău). Mai rar, Sfântul Ilie este pedepsit prin intervenția altei divinități: „Maica Domnului l-a blastamat și i s-a uscat mâna dreaptă. Și de atunci plesnește cu stînga”¹⁰².

Este normal ca următorul diavolilor să fie stîngaci. Mâna stîngă este cea cu care se săvârșesc acte de magie neagră, malefice, primejdioase, de rău augur. Numai cu stînga pot fi distruse slugile satanei, căci stînga, așa cum remarca Roger Caillois, „dezvoltă o dispoziție către vătămare”¹⁰³.

În mitologie se produce o valorizare specială a mutilării, introducând ființa „într-o altă rânduială, care este aceea a imparității sau a sacrului”¹⁰⁴. Chemat să trăiască la un nivel mai înalt al existenței, cel lipsit de un element care întregește paritatea sau simetria corpului este menit să făptuiască minuni.

⁹⁸ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 316.

⁹⁹ Gh. Mușu, *op. cit.*, p. 146.

¹⁰⁰ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 315.

¹⁰¹ Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 348 (Zăvoiieni – Vâlcea).

¹⁰² *Ibidem*, p. 346 (Bogați – Dâmbovița).

¹⁰³ Roger Caillois, *Omul și sacrul*. Traducere din limba franceză de Dan Petrescu, București, Editura Nemira, 2006, p. 50.

¹⁰⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 1, p. 324.

O altă modalitate prin care divinitatea supremă asigură armonia Universului este cea de a-i ascunde Sfântului Ilie data sa de naștere: „Dumnezeu nu i-o spus lui Sântilie când îi praznicu lui, cî dacî acesta ar ști, ar faci potop” (Proselnici – Iași).

Locul atins de trăsnet devine sacru, pentru că a fost alungat de acolo Necuratul. Oamenii ce-și găsesc sfârșitul loviți de fulgere, în timpul furtunii, capătă o aură de puritate: „Trăsnetul este arma zeului cerului în toate mitologiile și locul lovit de el devine sacru (*enēlysion*, la greci; *fulguritum*, la romani) [...], iar oamenii loviți de trăsnet consacrați”¹⁰⁵.

La români, *pietrele fulgerate*, ca și crengile din arborele aprins de focul căzut din cer, sunt folosite în magia albă, la vindecarea mai multor boli de oameni și de animale. Este un eres general, pe scară universală, respectarea spațiului în care a căzut lovitura zeului furtunii.

În Roma antică, locul atins de trăsnet, numit *Puteal*, era considerat sacru și era „înconjurat de un ghizd, pentru a nu fi călcat de picior omenesc sau de animale”. Pe arborele lovit de Jupiter Tonans se agățau medalii speciale. „Omul ucis de trăsnet avea dreptul la funeralii somptuoase”¹⁰⁶.

În Asia Centrală, tot ce a fost atins de trăsnet este loc sacru, care nu trebuie maculat. De aceea, buriții împrejmuiesc porțiunea de pășune unde a trăsnet, ca să nu se apropie vitele. Pe valea fluviului Ienisei, nimeni nu încerca să stingă un incendiu „iscat în pădure de un trăsnet”¹⁰⁷.

Persoanele atinse de săgeata zeului furtunii căpătau însușiri deosebite. De exemplu, la incașii din Peru se credea că toți cei care au fost loviți de trăsnet devin prezicători¹⁰⁸. Popoarele altaice respectau în mod deosebit pe cei care aparțineau zeului fulgerelor: „cei trăsniți se duc în cer, pe când ceilalți oameni coboară în lumea subpământeană”¹⁰⁹.

Aceeași convingere asupra sfințeniei dobândite de oamenii atinși de trăsnet o aflăm și în mentalitatea țăranilor români. Când Sfântul Ilie lovește cu săgețile sale de foc, „dacă din cauza dracului e omorât și omul, sufletul acestuia e bun la Dumnezeu și merge drept în rai, nejudecat, oricât de păcătos ar fi”¹¹⁰. Sau: „Omul trăznit se duce drept în

¹⁰⁵ Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, p. 73.

¹⁰⁶ Jean Vertemont, *Dicționar al mitologiilor indo-europene*. Traducere de Doina Lică, Lucian Pricop, Timișoara, Editura Amarcord, 2000, p. 273.

¹⁰⁷ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, p. 366.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*.

¹¹⁰ Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 365 (Cârjoaia – Iași).

rai, fiind ispășit de păcate pe pământ. El nu va lua parte la judecată de-a toată lumea, ca și cel mort în război, care se cheamă *claca lui Dumnezeu*”¹¹¹. Această credință, culeasă de Mihai Lupescu din satul Broșteni – Suceava, la sfârșitul secolului al XIX-lea, are adânci implicații magice și mitice.

Tlaloc, zeul mexican al ploii și trăsnetului, în ambele faze ale sale, luminoasă și sonoră, era stăpân peste mai multe paradisuri lacustre, numite Tlalocan. Aici, se bucurau de o fericire eternă doar „cei care au murit înecați, loviți de fulger sau din cauza hidropiziei”. Cei care mureau din alte cauze „mergeau în sălașul sumbru al lui Mictlan, a-toate-devoratorul și întunecatul Domn al Morții”¹¹².

Sfântul Ilie face parte din triada creștină care, în colindele românești, recuperează comorile Raiului furate de demonii răului: „Ioan botezând,/ Sfânt Ilie fulgerând,/ Sfântul Petru ploi bătând” readuc „Sfânta lună/ Cu lumină,/ Zorile cu razele,/ Stelele cu florile,/ Soarele/ C-odoarele/ Și scaun de judecată”¹¹³.

Ajutat de apropiații săi din triada mijlocului verii, Pălie și Foca, Sfântul Ilie asigură buna desfășurare a secerișului. În purtatul ploilor, Ilie are drept ajutoare pe Gherman, Eliseu și Solomon. Uneori, se află în compania Sfântului Petru de Vară, alt vizitiu ceresc al carului de foc. Unul dintre cei mai cunoscuți sfinți specializați în producerea grindinii este Ion Fierbe-Piatră, numit, în funcție de localități, și Ion Bulai, Ion Bulgerul, Ion de pe Piatră ori Ion Pietrarul. În Moldova, el se serbează în a treia săptămână de după Rusalii. Se crede că în acea zi, Ion mărunțește bucăți mari de gheață, pregătind toate grindinile verii.

Pentru a dirija norii, Sfântul Ilie avea drept slujitori pe balauri: „Norii îi aduci un balaur di pi apă, din neguri, și-i poartî vânturili la un sămn făcut di Sântilie” (Sodomeni – Iași); „Norii îi poartî un balaur, condus di Sfântu Ilie” (Valea Mare – Vaslui). Uneori însuși sfântul furtunii „sî suie calari pi balauri și mânî norii” (Poiana Micului – Suceava). Avem, în acest exemplu, ipostaza arhaică a îmblânzitorului de balauri.

În studiul său *Le dragon dace*, Traian Herseni stabilea trei faze evolutive ale *dragonadei*: prima, cea mai veche, în care balaurul – demon al apelor terestre, dar și al norilor – se ridică la cer fără ajutorul aripilor, „comme la vapeur, le brouillard, les nuages”; a doua, mai avansată, a îmblânzirii balaurului sălbatic de către străbunii

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² Lewis Spence, *op. cit.*, p. 81.

¹¹³ G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 42.

solomonarilor de azi, poate acei *ktistai*, despre care Strabon spunea că sunt, la propriu, călători pe nori; și ultima, mai recentă, „dans laquelle le dragon a été baptisé, dans le sens qu'il a été attribué à Saint Elie, seul ou comme intermédiaire du Bon Dieu”¹¹⁴.

Solomonarii, îmblânzitori de balauri. Solomonarii, denumiți și *ghețari, grindinari, clirici, pietrari, solomoni, zgrăbunțari, zgrimițași* ori *vâlhași*¹¹⁵, țin de un strat mitologic străvechi, de dincolo de fruntariile Antichității. Odată cu dezvoltarea agriculturii, crește necesitatea cunoașterii fenomenelor meteorologice, mai puțin importante pentru culegători, crescători de animale sau vânători. Se dorea o controlare a ritmului pluvial în funcție de muncile câmpului. Calea cea mai la îndemână era cea magică, iar vrăjitorul ori solomonarul trebuia să fie un îmblânzitor de balauri.

Inițial, solomonarul se confunda cu balaurul. Mulți credeau „că balaurii îs oameni născuți pe treaba ceea”, că balaurii sunt duhuri rele care „se fac din oameni care au duh necurat”¹¹⁶. În unele sate bucovinene, se crede că solomonarul este frate cu balaurul. De multe ori, *solomonarul* folosește pentru întreprinderile sale un *anumit* balaur, pe care îl alege dintr-o droaie de șerpi care „cerb *chiatra cei scumpi*”. Pândește pe cel care înghite nestemata „îl vedi undi sî bagî [...]. Când agiungi el la șăpti ani, șărpili cu *chiatra cei scumpi*-n gât, încep a-i crești aripi”. Din acel moment, solomonarul îl hrănește și-l domesticește timp de șapte ani, până este bun de călărie. Atunci „solomonaru vini cu balauru, sî bagî pin gheați, rupi nourii și-i mânî mai diparti” (Ruginoasa – Iași). Una dintre modalitățile de îmblânzire a balaurului este izolarea sa într-un loc întunecat: „*Solumânariu* prigătești un balaur, cari nu vedi soarili șăpti ani absălut!” (Baia – Suceava).

Obținerea *pietrei scumpe* este uneori condiția principală de a deveni solomonar. Cel care a luat piatra din spumele șerpilor „bati piatra, faci pozni, încalicî pi balaur. N-âl mușcî balauru, nu, nu, cî-i *solomonar*, el îi stăpânu. Sî sui calari ca pi cal pi dânsu” (Poiana Largului – Neamț).

Alegerea balaurului potrivit se face și în alt mod: „Zice că s-ar fi dus acolo, la Tăul lui Iezer, un bătrân, care, ce știu eu cum a făcut, dar zice că a chemat primul balaur, dar nu i-a plăcut de el. Zice că l-a lovit

¹¹⁴ „Ethnologica”, București, 1979, p. 21.

¹¹⁵ Vezi Ion Taloș, *Solomonarul – în credințele și legendele populare românești*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, tom XXV, 1976, p. 47-48.

¹¹⁶ Traian Gherman, *op. cit.*, p. 137.

în cap, și ăla s-a dus îndărăt. A chemat al doilea, și ăsta, când a ieșit, i-a și pus frâul în cap și a încălecat pe el”¹¹⁷.

Așa cum sublinia Ion Taloș, solomonarul este „unica ființă demonică la români despre care se spune că urmează o școală”¹¹⁸. Din acest punct de vedere, el se aseamănă cu *fahrender Shüler* din folclorul german al secolelor XV-XVI, cu *planetnikul* polonez, cu *grabancijaš dijak* al sârbo-croaților și cu *garabonciás diák* al ungarilor. În Transilvania, a fost imaginat ca un seminarist sau ca un călugăr.

Solomonarii au o școală subpământeană, în *Crângu Pământului*. După șapte ani, când au absolvit de învățat, primesc o nuia fermecată ori un frâu pentru purtat balaurii și o carte cu instrucțiuni pentru această îndeletnicire. Uneori, este vorba despre un *uric* „ramas din amintirea moșului, a bunicului, scris pi pîeli di vițal cu slovi latini: cum sî prigătești un balaur, cum sî conduci balauru, cum sî urcî balauru și undi vré sî batî chiatra și undi nu” (Baia – Suceava).

Cartea pe care o citește balaurului îl ajută pe solomonar să-l supună: „Bătrânu ăla spunea că ar fi un balaur acolo [în tău], căci el a fost șolomonar, care citea din carte până când îl scotea, îi țapa frâul acolo, în cap, și zbura cu el tot în partea răsăritului”¹¹⁹. Uneori în locul cititului din carte, solomonarul îi face balaurului „moliftele de ascultare și supunere” (Băltătești – Neamț), apoi îi pune frâul din coajă de tei în cap și-l încăleacă.

Nu oricine putea folosi cartea magică a solomonarului. Elena Niculiță-Voronca reproduce povestirea unui țăran din Roșă despre un om care a primit în căruța sa un solomonar ostenit. Când acesta a adormit, „omul a luat cartea solomonarului – o carte mare cu slove vechi – și a început a ceti. Când s-a trezit, era cu carul cu boi în ceri!” Deșteptându-se, solomonarul „a luat îndată și a cetit *îndărăpt* și pe încetul s-au coborât. Dar de gătea de cetit cartea, cădea cu boi cu tot și se sfârmau”¹²⁰.

Școala împlânzitorilor de balauri o găsim pomenită în mai multe țări balcanice. La sârbi purta numele de *verzilovo* sau *verzino kolo* după cercul în care se adunau la sfârșitul ciclului de învățat uceniciei¹²¹.

¹¹⁷ Norbert Fisch, *op. cit.*, p. 156.

¹¹⁸ Ion Taloș, *op. cit.*, p. 46.

¹¹⁹ Norbert Fisch, *op. cit.*, p. 158.

¹²⁰ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 808.

¹²¹ Lazăr Șăineanu, *Basmale române*. Ediție îngrijită de Ruxandra Niculescu. Prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Minerva, 1978, p. 566.

Când, în ipostaza lor antică, solomonarii vor fi fost poate preoții lui Gebeleisis, ei s-au înscris într-o tagmă de anahoreți de tipul *polistailor*. Respectând rânduielile unei vieți austere, au cunoscut legile naturii, *belaginele* și tainele magiei. Modelul lor a suferit mult mai târziu transferuri, prin apariția unor noi tipuri de instruire, începând cu Evul Mediu.

Dar solomonarul este *menit* acestei îndeletniciri prin anumite înclinații native și trăsături speciale. Ca să fie solomonar, trebuie să se fi născut cu *căiță*. „Ei se nasc îmbrăcați în o cămașă de piele. Cămașa aceasta părinții o îngroapă în pământ, acolo crește alături de ei. Când îs mari o dezgroapă și îmbrăcând-o au putere peste balauri”¹²². Această însușire o au și *planetnicii*. Căița trebuie păstrată cu orice preț; altfel, așa cum se plângea un planetnic din satul Zubrzyca Górna – Polonia (Bukowina Tatrańska), i se înjumătățea puterea¹²³.

Aducătorii de ploaie mayași puteau să comunice cu Chaac și cu alți zei ai ploii în mod direct. Solomonarii și semenii lor balcanici acționează în somn ori în stare de transă. Pe timp de furtună, când ațipesc, sufletul lor se metamorfozează, „făcându-se *ală* [balaur], se duce de întâmpină pe cealaltă *ală*, care este sufletul altei ființe din localitate, și apoi se bat amândouă. Locul unde se bat *alele* și localitatea celei învinse, sunt supuse furtunei și sufăr mult de grindină”¹²⁴.

Astfel de suflete călătoare prezintă, la sârbi și muntenegreni, *Iedogonia*¹²⁵ și *Zduhać*¹²⁶, care apără zona ce se află în fața duhurilor furtunii. Solomonarul care are acest har de a se lupta, în timpul transei, cu balaurii pluviali se suprapune unui alt personaj din demonologia românească: *omul-vâlvă*. *Vâlva* are un suflet care îi părăsește corpul în timp ce ațipește, pentru a îndeplini „funcția pentru care a fost menit încă de la naștere”¹²⁷.

Albert Schott descrie *vâlvele* din sud-vestul României ca pe niște balauri care își împart văzduhul înalt între ele. Când se întâlnesc două vâlve, se pun în fruntea unor hoarde de nori și duc un adevărat

¹²² Traian Gherman, *op. cit.*, p. 144.

¹²³ *Caiet de teren*, 1972. Culeg. Ion H. Ciubotaru.

¹²⁴ A. Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, Librăriile Socec, Pavel Suru, C. Sfetea, 1915, p. 15 (Plenița – Dolj).

¹²⁵ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 185.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 472.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 445.

război; „alteori, se izbesc între ele și se luptă până ce una ori alta cedează”¹²⁸.

Vâlva câmpului este un om care, atunci când pornește furtuna este cuprins de somnolență. Fără să-și dea el seama, sufletul său ia forma unui nor și îi înfruntă pe balaurii ploii cu piatră¹²⁹. Și mai asemănător solomonarului este *Vâlva norilor*, sufletul unui om obișnuit care, în timpul somnului, se înalță la cer, unde „se luptă cu demonii ce aduc grindina și vremea rea”¹³⁰.

Existau organizații de solomonari specializați: „Îi ierau mai mulți solomonari: unu chema ploaia, altu o goné, cari șî cum iara prigătit”. Se făcea o repartizare teritorială: „ierau solomonari pi sati șî pi hotari” (Frasin – Suceava). După modelul lor s-au organizat și *contrasolomonarii*. Astfel, se spune că fiecare sat are „o *Vâlva a Norilor*, care îl ocrotește de furtună și de grindină”¹³¹. *Planetnicii* polonezi au grijă de ogoarele unei anumite localități, alungând *cumpenele* în vecinătate. Prin a doua jumătate a secolului trecut, dacă se-ntâmpla să cadă grindina în vreunul din satele vecine cu Zubrzyca Górna (Bukowina Tatrańska), locuitorii de acolo îi acuzau pe *planetnicii* cunoscuți. Se întâmplau frecvent încăierări între păgubiți și presupușii vinovați, ajungându-se și la tribunal¹³².

Într-o anumită etapă a biografiei lor istorice, solomonarii au fost supuși Sfântului Ilie: „Norii merg după cum îi rădică solomonarii de la marginile pământului, cari sunt haragații Sfântului Ilie” (Sodomeni – Iași); „Erau solomonari cari ridicau nourii, îi mutau, dar cu știrea Sfântului Ilie” (Oțeleni – Iași); „Norii îs purtați di balauri conduși di solomonarii Sfântului Ilie” (Cozia – Iași); „Sunt balauri conduși di solomonari cari poartî norii la semnul făcut di Sfântul Ilie” (Boiștea – Neamț).

Din solomonarii *iertați* s-au format grupuri de *contrasolomonari*, *vâlhași* sau așa-zișii *oameni-meșteri*. Acestea luptă cu intemperiiile atunci când sunt provocate de răutatea și răzbunarea unor solomonari. Opoziția dintre cele două categorii de *stăpâni pe vreme*

¹²⁸ Arthur și Albert Schott, *Basme valahe. Cu o introducere despre poporul valah și o anexă destinată explicării basmelor*. Traducere, prefață și note de Viorica Nișcov, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 303.

¹²⁹ Antoaneta Olteanu, *op. cit.*, p. 445.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 182.

¹³² *Caiet de teren*, 1972. Culeg. Ion H. Ciubotaru.

s-a adâncit în Evul Mediu, când solomonarii au fost priviți ca impuri, cu porniri diavolești sau ca provenind din strigoi. Această dihotomie din sânul magicienilor ploilor amintește de separarea produsă în Italia secolului al XVI-lea între *beneandanti*, care „se proclamau magicieni buni”, și *stregoni*, vrăjitori răi¹³³.

Magia pluvială este practică acum la noi de persoane care cunosc câteva vrăji ca: amenințarea norilor cu nuiiele de alun, aruncarea unei bucăți de pânză albă ori a unei cămăși în sus, nuditatea rituală, înfigerea unor obiecte metalice în pământ, încrucșarea uneltelor folosite la scos pâinea din cuptor etc. Acestea aparțin de multe ori unor bresle de olari, cărămidari, grădinari ș.a.

O seamă dintre cei care se consideră în continuare solomonari au preluat o parte din riturile îndeplinite de sihaștri. Ei țin sărbătorilor sfinților purtători de nori, de ploaie și furtuni, și *circovii* verii: trei zile la Duminica Mare, trei zile la Sfântul Petru și trei zile la Sfântul Ilie. Pentru a îmblânzi balauri, acești solomonari țin cele trei mari Ajunuri: al Crăciunului, al Sfântului Vasile și al Bobotezei, și se roagă la icoane.

O vrajă pe care o făceau solomonarii în inima iernii era cea de a chema grindina. Cum era imposibil ca aceasta să-i audă invitația la masă, solomonarul putea s-o *probozească*: „Cum nu vezi tu amu pânila mele și n-ai nici o putere, așa să n-ai putere vara când va veni”¹³⁴.

Zei și eroi omorători de balauri. Tema mitico-rituală a învingerii Dragonului a luat naștere încă din Antichitate. La hitiți se recita de Anul Nou mitul luptei îndârjite dintre zeul furtunii și balaurul Illunyanca. Zeul egiptean al soarelui, Re, îl înfruntă pe dragonul Apohis (identificat mai târziu cu maleficul Seth), punând capăt haosului și întunericului. Cu sabia sa fermecată, Lu Dong-Bin, nemuritorul daoist a curățat țara de invazia dragonilor¹³⁵. Zeul babilonian Marduk îl nimicește pe monstrul marin Tiamat, din ai cărui ochi au izvorât Tigru și Eufratul.

Pe tabletele ugarite, descoperite în 1929 la Ras Samra, pe coasta septentrională a Siriei, Baal (Hadad), zeul supranumit „Cel care călărește pe Nori”¹³⁶ îl înfrânge pe Yam, monstrul acvatic: „Am nimicit șarpele răsucit, Puternicul șarpe cu șapte capete!”¹³⁷ Victoria lui Baal

¹³³ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, III, p. 241.

¹³⁴ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 801.

¹³⁵ Octavian Simu, *op. cit.*, p. 193.

¹³⁶ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, I, p. 159.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 161, nota 31.

„desemnează triumful *ploii* asupra *Mării* și a *Apelor subterane*; ritmul pluvial, reprezentând norma cosmică, se substituie imensității haotice și sterile a *Mării* și a inundațiilor catastrofale”¹³⁸.

Inaugurarea unei noi ere, a unui nou ciclu de civilizație se produce prin distrugerea monstrului ofidian, simbol al unui timp perimat. În *Rig Veda*, Indra îl fulgeră pe balaurul primordial Vitra, încarnare a materiei inerte¹³⁹, eliberând apele ascunse de acesta în adâncul muntelui. În *Theogonia* greacă, Typhon, fiul Gaiei și al lui Tartaros, întrupare monstruoasă – „Din umerii săi ieșeau o sută de capete de șerpi, de balauri îngrozitori, săgetând din limbile negre”¹⁴⁰ – era apărătorul dezordinii primordiale. Lovindu-l cu fulgerele și azvârlindu-l în Tartar, Zeus făurește „o operă cosmogonică, instaurând o ordine nouă”¹⁴¹.

Apollon este și el un zeu care înfruntă Dragonul, „simbol atât al autohtoniei, cât și al suveranității primordiale a puterilor telurice”¹⁴². După uciderea cu săgeți a balaurului-femelă, Python din Delfi, Apollon devine un zeu al purificărilor, inițiator al unei noi teofanii. Pentru o divinitate a unei noi armonii, a desăvârșirii spirituale, ca zeul artelor, „elementul demonic implicat în orice cunoaștere ocultă, este exorcizat”¹⁴³.

Când Herakles ucide Hydra din Lerna, cea cu o sută de capete, nimicește pe Geryoneus, triplul monstru de la marginea lumii, și-l înfruntă pe dragonul Ladon, paznicul mărlui de aur din Grădina Hesperidelor, deschide poarta spre un lung șir de eroi civilizatori, salvatori ai omenirii: Kadmos, regele fenician legendar, care ucide balaurul ce-i devorase tovarășii de expediție; Perseu, care împietrește, cu ajutorul capului Gorgonei Medusa, un monstru marin, eliberând-o pe Andromeda; Siegfried, protagonistul *Cântecului Nibelungilor*, care-l omoară pe balaurul Fafnir, păstrătorul aurului Rinului, completează galeria eroilor mitici care au trebuit să-și dovedească vitejia prin înlăturarea dușmanului ofidian din cale.

Cel mai adesea, balaurul nu poate fi ocolit, căci el este paznicul unei comori ori al unui loc sacru, interzis muritorului de rând. Paznic al Mărlui de Aur, al Pomului Vieții ori al Fântâniei cu Apa Vieții, el este obstacolul major din fața voinicului care are de cucerit o mireasă de neam

¹³⁸ *Ibidem*, p. 162.

¹³⁹ *Ibidem*, p. 217.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 262.

¹⁴¹ *Ibidem*, p. 262-263.

¹⁴² *Ibidem*, p. 283.

¹⁴³ *Ibidem*, p. 288-289.

ales, o împărăție, glorie sau chiar nemurire. Șarpele de lângă Pomul Raiului nu-i decât o ipostază a atâtor monștri ofidieni răspândiți în mitologia eurasiatică. La iranieni, șarpele stă lângă Arborele Vietții, la scandinavii se încolăcește pe rădăcina falnicului Yggdrasil. Calmucii își imaginează că un balaur se află în ocean, lângă copacul Zambu, iar buriții pomenesc de dragonul Alygra de lângă arborele de la capătul lumii¹⁴⁴.

Lâna de aur din Colchida, pe care trebuia s-o dobândească Iason, era păzită de un balaur, iar craterul sfânt al lui Dionysos era înconjurat de reptile uriașe. Basmelor au păstrat aceste reprezentări ale balaurului din împărăția zânelor sau a zmeilor, în lumea neagră ori la marginea pământului, străjuind palate minunate, fructe tămăduitoare, izvoare miraculoase, comori de aur și nestemate. Pentru a cuceri nemurirea, „omul trebuie să lupte cu monstrul și să-l biruie”¹⁴⁵.

Odată cu creștinismul sunt aduși în prim-plan sfinții care luptă cu un dragon luciferic, simbolizând răul universal. În *Apocalipsa lui Ioan*, un balaur roșu cu „șapte capete și zece coarne [...] – Iar coada lui târa a treia parte din stelele cerului și le-a aruncat pe pământ” – amenință o femeie însărcinată: „înveșmântată cu soarele și luna era; sub picioarele ei și pe cap purta cunună din douăsprezece stele”¹⁴⁶.

Îngerii conduși de Mihail și balaurul cu alți îngeri s-au războit până când „a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și satana, cel ce înșală toată lumea [...] și îngerii lui au fost aruncați cu el”¹⁴⁷. Reprezentările Arhanghelului Mihail ca omorător de balaur vor fi înlocuite cu timpul, în iconografia bisericească, cu cele în chip de sfânt psihopomp, păstrând totuși în mână sabia dumnezeiască.

Din panteonul creștin sunt cunoscuți ca înfruntând monștri ofidieni Armel, Gheorghe, Dumitru, Silvestru și Toader-Tiron. Sfintei Marta i se atribuie îmblânzirea Tarascăi, balaurul emblematic al orașului Tarascon, pe care l-ar fi scos din peșteră, purtându-l legat cu

¹⁴⁴ Idem, *Tratat de istorie a religiilor*, p. 301.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 299.

¹⁴⁶ *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990, p. 1403, cap. 12/3,4.

¹⁴⁷ *Ibidem*, cap. 12/7,9. Una din cele mai expresive fresce cu această temă se afla pe bolta bisericii Saint Savin din departamentul Vienne (Franța). Prosper Mérimée, *Studii asupra artelor din Evul Mediu*. Traducere de Sergiu Sălăgean. Prefață de Marius Tătaru, București, Editura Meridiane, 1980, p. 129-131.

centura ei. Deosebit de interesante, din punct de vedere mitologic, sunt reprezentările Sfintei Margareta din Antiohia pe fresce și vitralii: când ieșind nevătămată din interiorul unui balaur, când străpungând fiara ofidiană cu sulița¹⁴⁸. Iar Armel pare să fi fost un solomonar *sui-generis*. Cea mai cunoscută imagine a acestui sfânt îl arată purtând un dragon cu patrafir legat în jurul gâtului. Legenda spune că Armel ar fi dus un balaur pe muntele Saint-Armel „și i-a poruncit să se arunce în râul de dedesubt”¹⁴⁹.

În textele feniciene de la Ros-Shamra, Leviatan era simbolul norului aducător de furtună. În *Biblie* el evocă imaginea monstrului biruit de Iahve¹⁵⁰. Capitolul 41 din *Cartea lui Iov*, intitulat *Puterea leviatanului*, ni-l descrie în culori înfricoșătoare. Amorțit în adâncul mării, el are spinarea „ca un șirag de scuturi [...] Răsuflarea lui este de cărbuni aprinși și din gura lui țâșnesc flăcări”. Inima lui este tare „ca piatra râșniței, cea de dedesubt”¹⁵¹. Iov este avertizat că nimeni nu se poate apropia de Leviatan. La început, în primele confruntări, balaurul ieșea învingător; mai apoi, după câteva încercări nereușite, fiara diluviană era învinsă. Într-o etapă târzie, tânărul erou biruie întotdeauna. Victoria a fost uneori consemnată ca un fapt divers: „La Ceahlău a fost un balaur mare, l-a împușcat Ilieș Gânga”¹⁵².

Primii sfinți s-au confruntat cu balaurii în numele credinței. Un exemplu grăitor în acest sens este Sfântul Patrick, așa cum apare el în eresurile irlandeze: „est censé avoir mis aux fers le dernier des dragons qui auraient autrefois infesté l'île, l'emprisonnant dans un lac du comté de Tipperary”¹⁵³.

Reprezentativ pentru sfinții militari învingători de balauri este Sfântul Gheorghe. El a fost invocat de timpuriu ca protector al armatelor Bizanțului. Ceea ce este relevant în cazul acestui soldat martir, care a existat în realitate (mormântul său se află la Lydda în Palestina), este că atestarea cultului său este anterioară *Faptelor* sale prezentate de Pasicrates și traduse în armeană, coptă, etiopiană, latină, siriană și turcă.

¹⁴⁸ David Hugh Farmer, *Oxford. Dicționar al sfinților*. Traducere de Mihai C. Udma și Elena Burlacu. Argumentul și articolele consacrate sfinților români de prof. univ. dr. Remus Rus, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 353.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 56.

¹⁵⁰ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 2, p. 215.

¹⁵¹ *Biblia*, 1990, p. 563-564, *Cartea lui Iov*, 41/15, 21, 24.

¹⁵² Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 29.

¹⁵³ Alexandre H. Krappe, *op. cit.*, p. 205.

Cultul său este foarte vechi și foarte răspândit, atât în Răsărit, unde este considerat *megalomartyros*, cât și-n Apus, unde este pomenit în *Martiriologiul lui Ieronim* și în Cartea rituală gregoriană. Abia în secolul al XII-lea a pătruns în hagiografiile Sfântului Cavaler episodul înfruntării balaurului, provenit din *Legenda Aurea* a lui Jacobus de Voragine, arhiepiscop de Genova. Perioada cruciadelor a dat un avânt nou credințelor în Sfântul Gheorghe¹⁵⁴.

Aparent, ne confruntăm cu o biografie cavalească medievală, de tipul acelor care erau legate de heraldica unor familii nobile. În realitate, sub mantia cruciată se ascunde o mitologie sud-est europeană cu mult mai veche. Eroul-cavaler se identifica în lumea elinică cu solarul Apollo.

Ținutul Caucazului cunoștea un erou asemănător, în multe privințe, Sfântului Gheorghe, cu mult înainte de creștinare. Amirani din legendele gruzine ucide pe rând un balaur alb și unul roșu. Al treilea balaur, cel negru, îl înghite și fuge să se ascundă în adâncul Mării Negre. Până la urmă, eroul reușește să-i taie pânțele și să iasă la lumină „înnoit, refăcut și mai puternic”¹⁵⁵. Gesta lui Amirani (numit în unele ținuturi cauziene Ghiorghî) se continuă cu mitul prometeic.

Peninsula Balcanică a avut ca predecesor al Sfântului Gheorghe pe *Cavalerul trac*. Numit de greci *Theos Heros* și de romani *Deus sanctus Heron*, acesta cunoștea, în momentul expansiunii creștinismului, o difuzare largă atât în sud, cât și la nord de Dunăre. *Cavalerul trac* apare în plastica vremii călare, cu mantia fluturând, lângă un arbore cu șarpe încolăcit pe tulpină. În multe inscripții era denumit *invictus* și κτιστης, „întemeietor de neam”.

Acest suport arhaic al cultului Sfântului Gheorghe explică de ce, în Balcani, ziua sa este respectată și de musulmani. În cântecele nuptiale albaneze se spune despre un balaur furios pe care numai mirele, dintre atâția flăcăi care l-au înfruntat, poate să-l învingă. La populațiile sud-slave, Sfântul Gheorghe a preluat o parte din atributele zeului Vlas.

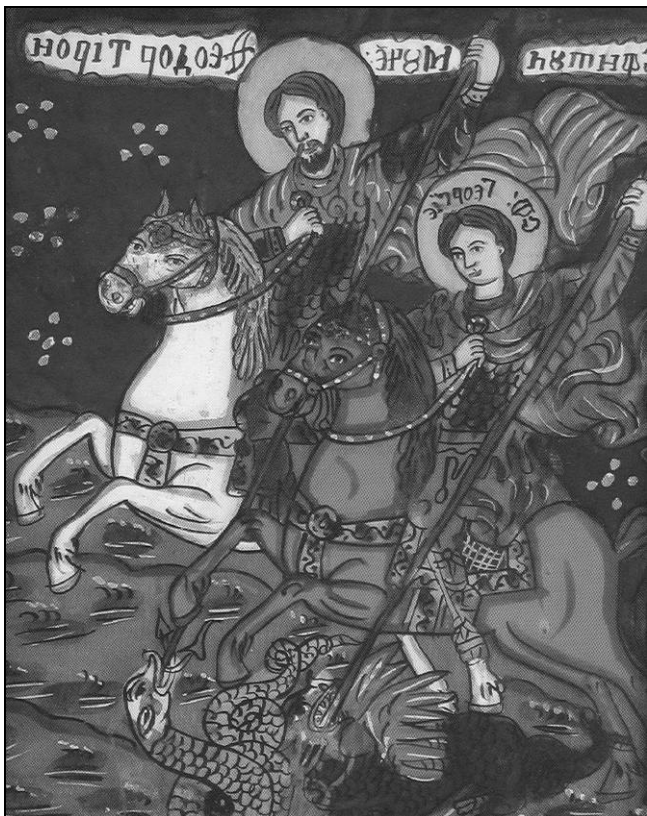
Tema omorării balaurului de către Sfântul Gheorghe apare în sinaxarele și pe frescele tuturor bisericilor ortodoxe. Soldații bizantini și-l luaseră ca model, iar mai târziu a fost venerat de spahii turci.

În folclorul românesc, eroul dracontocton este întâlnit în balade și colinde. Drama voinicului blestemat de mama sa să fie omorât de

¹⁵⁴ David Hugh Farmer, *op. cit.*, p. 225.

¹⁵⁵ Georges Charachidzé, *Prometeu sau Caucazul. Încercare de mitologie contrastivă*. Prefață de Georges Dumézil. Traducere și note suplimentare de Barbu și Dan Slușanschi, București, Editura Meridiane, 1988, p. 39.

șarpe cunoaște mai multe deznodăminte. În baladele de tipul *Balaurul*, monstrul ofidian apare ca o lovitură a sortii, implacabilă, cu toată forța unei stihii ignee: „Nu-i zare de foc,/ Ci mare balaur/ Cu solzii de aur,/ La soare sclipind,/ Ca focul lucind”¹⁵⁶. Sau: „O pară de foc zărea,/ Nu era pară de foc,/ Da proclētu de șarpe”¹⁵⁷. Cavalerul salvator, după modelul Sfântului Gheorghe, este cel care va omorî balaurul, dobândind glorie, dar și comori. Lupta este grea și eroul recurge la rugăciuni și mătăniei. Maica Domnului îl ajută, „amorțindu-l pe șarpe”¹⁵⁸.

Sfântul Gheorghe și Sfântul Toader. Apud Olimpia Coman-Sipeanu, Icoane pe sticlă, Sibiu, Editura „Astra Museum”, 2010, pl. 54

¹⁵⁶ G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 506.

¹⁵⁷ C. Brăiloiu, Emilia Comișel și Tatiana Gălușcă-Cârșmariu, *Folclor din Dobrogea*. Studiu introductiv de Ovidiu Papadima, București, Editura Minerva, 1978, p. 225.

¹⁵⁸ C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară, I. Cântece și descântece ale poporului*. Cu 50 arii populare. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu, București, Editura Minerva, 1986, p. 90.

În colinde, același motiv nu mai are la bază blestemul mamei ci, la fel ca în basme, amenințarea directă a balaurului. Astfel, într-un colind din Țara Loviștei, un monstru ofidian terorizează un întreg ținut: „Este-un șarpe strămutat,/ Strămutat și-ntărâtat./ Multe drumuri a contenat,/ Multe-orașe-a pustiit,/ Multe sate-a sărăcit,/ Coccoane a văduvit,/ Coconași a orfănit”¹⁵⁹. Nimeni nu cutează să se apropie de *jariștea șarpelui* în afară de flăcăul căruia îi este dedicat colindul. Acesta pune capăt fiarei devastatoare: „Când cu paloșu-i trăgea,/ Trei darabe mi-l făcea;/ Al doilea când mi-l trăgea,/ Capu-n două-i despica;/ Al treilea când mai trăgea,/ Cam prin capul fălcilor,/ Prin trupina limbilor,/ Capu-n suliță și-l lua”¹⁶⁰. Un rol important în aventura inițiativă a eroului îl joacă murgul său, aliat năzdrăvan, hrănit cu „fân flori din sărbători,/ Adunat de trei surori”, pe care îl „înșală-n două șăi,/ Și-l închingă-n două chingi,/ Și-l înfrână-n două frâne”¹⁶¹.

O categorie de colinde de flăcău au în centru pe *Duf de Mare Neagră*, cel care fură merele din pomul minunat. Motivul a fost inițial influențat de lupta lui Herakles cu paznicul merelor de aur din Grădina Hesperidelor, dar cu timpul a devenit o modalitate de omagiere a eroului de colindă. Într-o variantă comunicată de Teodor T. Burada, *Duf-ul* îl previne pe Niță să nu folosească „arcu încordat/ Cel ce-i bun de săgetat” și nici „sicreata/ De săgeată”, căci el este invulnerabil. Din cei nouă frați ai balaurului, care au fost săgetați înainte de alți voinici, „nici unul n-am murit/ Căci în mare ne-am dosit”¹⁶².

Cele mai multe variante ale acestui mitem resping confruntarea finală dintre protagoniști. *Dulful* vrea să se înrudească cu tânărul cavalier și-i promite mâna preafrumoasei sale surori. Din adâncurile mentalităților arhaice se conturează aici o relație amiabilă cu străjerii locurilor. În credințele albaneze există aceeași apropiere sufletească de balauri: „Les hommes peuvent se lier d’amitié avec ces dragon set même devenir leurs frères de sang (*probratinë*)”¹⁶³.

Într-o variantă dobrogeană a acestui colind, *Dulful de Mare* se comportă ca un balaur ce-și oferă serviciile unui solomonar. El îi

¹⁵⁹ C. Mohanu, *Fântâna dorului. Poezii populare din Țara Loviștei*, București, Editura Minerva, 1975, p. 61.

¹⁶⁰ *Ibidem*, p. 62.

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 59 (Gruia-Lupului).

¹⁶² Teodor T. Burada, *Opere*, vol. IV. *Folclor și etnografie*. Ediție critică de Viorel Cosma, București, Editura Muzicală, 1980, p. 37.

¹⁶³ „Makedonski folklor”, v. supra n. 12, p. 23.

promite viteazului arcaș o călătorie minunată: „– Stai, voinic, nu da,/ Pe aripi te-oi lua,/ Sus te-oi ridica,/ Sus la munți cărunți/ La cerul cu stele/ La luna cu raze”¹⁶⁴. Colindele cu Duhul de Mare și Mărul de Aur sunt dedicate în special flăcăilor care poartă numele de Gheorghe.

Într-un colind de păstor apare monstrul ofidian în ipostaza primitivă a stăpânului apelor adânci și a precipitațiilor atmosferice. „Pe-o gură de vale,/ Peste Dunărea mare” ciobanul încearcă să-și treacă turma: „Pe pod de butuci/ Îngrădit cu furci”¹⁶⁵. Ciobanul nu poate să se ferească de *balaurii cerului*. Buciumul din care sună nu-i este de nici un ajutor: „Ploaia curgea,/ Apele creștea/ Și el buciuma,/ Dealuri răsuna,/ Dar nourii nu-i gonea”¹⁶⁶. Atunci eroul rostește vorbele fatidice: „Aș da ce mi-i drag,/ Doar turma s-o scap”. Duhul de apă îl aude, oprește ploaia și năvala apelor, dar cere în schimb pe fiul nefericitului păstor. Balaurul din Dunăre dijmua pe cei care-i încălcau împărăția: „Când ceasu-i venea,/ Vietate cerea”¹⁶⁷, comportându-se ca o știmă a apei.

Tabloul cel mai plin de magie, dedicat Sfântului Gheorghe, aparține lui Albrecht Altdorfer. Marcel Brion constata că aici artistul fantasticului surprinde balaurul ca suflet al unei naturi sălbatice. Sălășluind în inima pădurii, în acest miez zbuciumat de colcăieli vegetale, unde omul nu se încumetă să pătrundă niciodată, monstrul ofidian va trebui să se supună uniformizării impuse de civilizație. La el nu poate ajunge decât cavalerul „a cărui menire este să răpună monștrii [...], precum Sfântul Gheorghe, moștenitor întru aceasta a vocației Sfântului Mihail, nimicitorul demonilor”¹⁶⁸.

În arta europeană, ca și în cea a Extremului Orient, simbolismul balaurului este același: „El se identifică forțelor telurice, este și furtună și rupere de nori, și apă neînvinșă și trăznet printre nori”¹⁶⁹. Binefăcător când poate fi stăpânit, monstrul ofidian devine primejdios atunci când încalcă spațiile civilizate. Creștinismul l-a transformat într-un inamic perfid, care trebuie nimicit odată cu celelalte duhuri elementare demonizate.

Pietatea cosmică s-a refugiat în oazele iscusinței cinegetice și pescărești, unde cei mai pricepuți căutători de vietăți acvatice se simt

¹⁶⁴ C. Brăiloiu, Emilia Comișel și Tatiana Gălușcă-Cârșmariu, *op. cit.*, p. 30-31.

¹⁶⁵ *Ibidem*, p. 226.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 227.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p. 225.

¹⁶⁸ Marcel Brion, *Arta fantastică*. Traducere și postfață de Modest Morariu, București, Editura Meridiane, 1970, p. 17.

¹⁶⁹ *Ibidem*, p. 16.

solidari cu acea lume tainică a balaurului. Mai aproape de sacralitatea apelor primordiale decât de semenii săi, pescarul Amin, din povestirea omonimă a lui Vasile Voiculescu, pătrunde cu gândul în „cleștările cerului de apă” unde „mișună pești uriași din care i se trage neamul, *leviatani* strămoși ai legendelor, care cârmuiau sortile pescuitului, *chiții* nemăsurați, morunii *balauroși* veghind din adâncuri”¹⁷⁰. Morunul enorm rătăcit în bălțile Dunării unește împărăția apelor cu cea cerească, aidoma unui balaur din vechile veacuri: „se târăște pe fund, căutând să se ascundă în dosul constelațiilor. E așa de uriaș, că nu-l încap bolțile. În pântecelul lui strălucesc aștrii înghițiți”¹⁷¹.

Arhaic reprezentant al stihilor nedomolite ale cerului, al mlaștinilor întunecate și al diluviului catastrofal, balaurul trebuie sacrificat pe altarul civilizațiilor agrare. Cu el va dispărea dușmanul primordial al omului fragil, care încearcă să se elibereze de sufocanta invazie teratologică. Duelul eroic purtat de Sfântul Gheorghe deștelenește gliile amorțite.

Odată cu victoria eroului dracontocton, pornesc plugurile, înverzesc câmpurile. Iarna aspră moare, pentru că natura triumfătoare să renască în primăvară.

¹⁷⁰ Vasile Voiculescu, *Povestiri*, București, Editura pentru Literatură, 1966, p. 41.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 42.